

AVOIMEN LÄHDEKOODIN OHJELMISTOT EUROOPAN UNIONISSA

Tiivistelmä

Kesäkuu 2020

AVOIMEN LÄHDEKOODIN OHJELMISTOT EUROOPAN UNIONISSA

Hankeryhmä

Michał Kazimierczak, ekonomisti, EUIPO

Altair Breckwoldt Jurado, harjoittelija, EUIPO

Nathan Wajsman, pääekonomisti, EUIPO

Laatijat kiittävät Catalina Martinézia Espanjan kansallisesta tutkimusneuvostosta (CSIC) ja Alex Sanderia Euroopan Free Software Foundation -järjestöstä hyödyllisistä kommenteista tämän raportin aiempaan versioon.

Kannen kuvan on tehnyt Gerd Altmann. Kuvalla on Pixabay-ehtojen mukainen lisenssi <https://pixabay.com/es/service/license/>

TIIVISTELMÄ

Teollis- ja tekijänoikeuksien loukkausten eurooppalaisen seurantakeskuksen (jäljempänä 'seurantakeskus') vastuulle on annettu asetuksella (EU) N:o 386/2012 tehtäviä, jotka liittyvät kulttuurisisällön ja luovan sisällön laillista tarjontaa lisäävien uusien kilpailukykyisten liiketoimintamallien teollis- ja tekijänoikeuksien arvon ymmärtämisen parantamiseen sekä liiketoimintamallien tiedonvaihdon edistämiseen. Tällä vastuualueella seurantakeskus laatii tutkimusraportteja, jotka käsittelevät teollis- ja tekijänoikeuksien erilaisia käyttötilanteita sekä niiden merkitystä yksittäisille yrityksille ja Euroopan taloudelle. Tässä raportissa keskitytään avoimen lähdekoodin ohjelmistoihin, joita pidetään usein vaihtoehtoisena innovaationa ohjelmistoalalla.

Raportissa analysoidaan avoimen lähdekoodin lisenssien käytön laajuutta Euroopan ohjelmistoalan kaupallisissa yrityksissä. Analyysissä keskitytään siihen, miten kyseiset yritykset käyttävät virallisia teollis- ja tekijänoikeuksia tukemaan liiketoimintamallejaan, joihin kuuluu avoimen lähdekoodin ohjelmistojen ehtojen mukaisesti lisensoituja ohjelmistoja.

Avoimen lähdekoodin ohjelmistot ovat yleistyneet reaktiona ohjelmistoalan kehitykseen, alan innovoinnin erityisominaisuuksiin ja ohjelmistojen teollis- ja tekijänoikeuksien suojaa koskeviin epävarmuuksiin. Ohjelmistoinnovaation asteittaisuus helpottaa koodin uudelleenkäyttöä. Verkostotalouksien merkitys suosii ratkaisuja, joilla lisätään ohjelmiston laajaa levitystä. Avoimen lähdekoodin ohjelmistojen suosion juuret ovat ohjelmistojen jakamisen kulttuurissa, joka vallitsi varhaisissa ohjelmistokehittäjien yhteisöissä. Ohjelmistoissa on myös erityispiirteitä, jotka eivät aina sovi saumattomasti yhteen nykyisen teollis- ja tekijänoikeuksien suojajärjestelmän kanssa. Tämä voi johtaa siihen, että liiketoiminnassa keskitytään itse ohjelmistojen sijasta ohjelmistoja täydentäviin tuotteisiin ja palveluihin. Siitä on seurauksia ohjelmistoyritysten liiketoimintamalleille ja sille, miten ne käyttävät teollis- ja tekijänoikeuksia kyseisten liiketoimintamallien tukemiseen.

Tämän tutkimuksen tärkeintä antia on 1 364:lle EU:ssa sijaitsevalle ohjelmistoalan yritykselle tehdyn kyselytutkimuksen tulosten analyysi. Analyysi osoittaa, että avoimen lähdekoodin ohjelmistoista on tullut erottamaton osa ohjelmistoyritysten liiketoimintamalleja. Useimmissa näistä yrityksistä kannustetaan työntekijöitä kehittämään tai käyttämään työajalla avoimen lähdekoodin ohjelmistojen lisenssin piiriin kuuluvia ohjelmistoja. Useimmissa tutkimukseen osallistuneissa yrityksissä avoimen lähdekoodin ohjelmistojen kehittämiseen tai käyttöön osallistumisen taso joko pysyi ennallaan tai lisääntyi viime vuosina. Avoimen lähdekoodin ohjelmistoista on joitakin konkreettisia hyötyjä, jotka eivät rajoitu pelkästään kustannusten pieneneeseen. Ottamalla avoimen lähdekoodin ohjelmistot osaksi liiketoimintamallejaan yritykset voivat saada strategisia etuja, jotka liittyvät ohjelmistojen laajempaan levitykseen ja niiden hyödynnettävissä olevaan suurempaan osaamisreserviin. Tutkimustiedot osoittavat, että avoimen lähdekoodin ohjelmistot eivät rajoita ohjelmistoyritysten liiketoimintamahdollisuuksia vaan pikemminkin laajentavat niitä. Useimmat yrityksistä myös pitävät avoimen lähdekoodin ohjelmistoja mahdollisuutena eivätkä suinkaan uhkana liiketoimintamallilleen. Yritystoiminnan aloittamisaste on alalla korkea, ja monien hiljattain perustettujen yritysten mukaan avoimen lähdekoodin ohjelmistoilla oli suuri merkitys liiketoiminnan aloittamispäätöksessä. Avoimen lähdekoodin ohjelmistot olivat ratkaisevan tärkeä toiminnan aloittamista koskeva näkökohta yli kolmasosassa sitä kehittävästä tai käyttävästä uusista yrityksistä.

Yritykset, jotka antavat työntekijöidensä osallistua avoimen lähdekoodin ohjelmistojen kehittämiseen työaikana, suhtautuvat nykyiseen teollis- ja tekijänoikeuksien suojajärjestelmään hieman epäilevämmiin kuin yritykset, jotka eivät osallistu niin paljon avoimen lähdekoodin ohjelmistokehitykseen. Epäviralliset ja viralliset henkisen omaisuuden suojamenetelmät ovat kuitenkin tärkeitä, jotta niiden avulla avoimen lähdekoodin ohjelmistoihin liittyvistä markkinamahdollisuuksista voidaan tehdä kannattavia liiketoimintamalleja. Tutkimuksessa annetut vastaukset osoittavat, että avoimen lähdekoodin ohjelmistojen kehittävien yritysten lisenssien myynnistä saamien tulojen kasvu lisää niissä käyttöoikeuteen perustuvien lisenssien käyttöä. Yritykset, joiden osuus lisenssien myynnistä saatavista tuloista on pienempi, käyttävät ohjelmistojen jakeluun todennäköisemmin muita kuin käyttöoikeuteen perustuvia lisenssejä. Hankkeet, joissa käytetään avoimen lähdekoodin ohjelmistoa, liittyvät kuitenkin tiiviisti avoimen lähdekoodin ohjelmistoa täydentäviin palveluihin ja tuotteisiin sisältyvään henkisen omaisuuden suojaan. Yrityksissä suosituin strategia perustuu avoimen lähdekoodin ohjelmistojen täydentävien palvelujen kehittämiseen tai ohjelmistojen sisällyttämiseen konkreettisiin tuotteisiin.

Henkisen omaisuuden suojaa koskevien eri toimenpiteiden käytössä ja niiden tehokkuuden arvioinnissa on joitakin eroja sen mukaan, onko kyse avoimen lähdekoodin ohjelmistoista. Yritykset, jotka eivät käytä avoimen lähdekoodin ohjelmistoja, luottavat tavallisesti muita enemmän patentteihin, liikesalaisuuksiin ja malleihin, kun taas avoimen lähdekoodin ohjelmistoja kehittävät yritykset luottavat enemmän tekijänoikeuteen, verkkotunnuksiin ja henkisen omaisuuden epävirallisiin suojatoimenpiteisiin. Tavaramerkkejä käytetään lähes samalla tavalla eri yritysryhmissä. Yritysten välinen ero ei ole niin selkeä, kun arvioidaan henkisen omaisuuden eri suojatoimenpiteiden tehokkuutta. Itse asiassa tekijänoikeutta, tavaramerkkejä ja malleja pitää tehokkaina omien tuotteidensa ja palvelujensa suojaamisessa suurempi osuus avoimen lähdekoodin ohjelmistoja kehittävästä yrityksistä kuin niistä, joiden toimintaan avoimen lähdekoodin ohjelmistot eivät kuulu. Tämän perusteella voidaan olettaa, että avoimen lähdekoodin ohjelmistojen kehitykseen osallistuvat yritykset pystyvät luopumaan ohjelmistojen käyttöoikeuteen perustuvasta lisensoinnista hyödyntämällä liiketoimintamalliansa muita osia koskevaa henkisen omaisuuden suojaa.

Tutkimusvastausten analyysin mukaan avoimen lähdekoodin ohjelmistojen käyttöön eivät yrityksiä aja niinkään ideologiset näkemykset vaan pienempiin kustannuksiin liittyvät järkisyyt sekä avoimen lähdekoodin ohjelmistojen kehittämisen hajautetusta prosessista saatavat strategiset edut. Avoimen lähdekoodin nojalla lisensoitujen ohjelmistojen kehittäminen ja käyttäminen hyödyttää yrityksiä, sillä se luo uusia liiketoimintamahdollisuuksia avoimen lähdekoodin ohjelmistoja täydentävien palvelujen ja tuotteiden ansiosta. Se on hyödyllistä myös avoimen lähdekoodin ohjelmistoja kehittäville yhteisöille, koska yritysten kaupalliset edut takaavat avoimen lähdekoodin ohjelmistokehitykselle entistä vakaammat ja pitkäaikaisemmat tulevaisuudennäkymät.

Avoimen lähdekoodin ohjelmistojen hallinta ja niihin perustuvien liiketoimintamallien tehokkuus riippuvat erittäin paljon siitä, noudattavatko käyttäjät avoimen lähdekoodin ohjelmistojen lisenssien ehtoja ja tekijänoikeussäännöksiä. Tämä monipuolistaa nykyistä teollis- ja tekijänoikeusjärjestelmää, koska sen ansiosta voi kehittyä uusia innovaation hallintamenetelmiä, jotka edistävät innovatiivisten tuotteiden laajempaa levitystä ja joiden avulla yritykset pystyvät hyötymään omista innovaatioistaan.

AVOIMEN LÄHDEKOODIN OHJELMISTOT EUROOPAN UNIONISSA